

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

**Міністерство внутрішніх справ
України
(до відома в частині дотримання
вимог Правил пожежної безпеки
в Україні)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Статтею 22 Конституції України визначено, що права і свободи людини та громадянина не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Миколаївський слідчий ізолятор» (далі – установа, СІЗО), у якій під час відвідування групою НПМ 17 та 18 липня 2024 року утримувалось 772 особи.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення відвідування групою НПМ установи виявлено порушення вимог діючих нормативно-правових актів.

Так, у секторі максимального рівня безпеки для засуджених до довічного позбавлення волі, відсутні кімната для виховної роботи та кімната для відправлення релігійних обрядів, які передбачені вимогами пунктів 9.3 та 9.4 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції

України від 27.07.2012 № 1118/5.

У ході спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі, яке здійснювалося без можливості прослуховування чи підслуховування встановлено, що вони знаходяться в камерах упродовж 23 годин на добу, а проміжок часу, який вони перебувають поза межами камери – це одна година під час щоденної прогулянки. Засуджені до довічного позбавлення волі виказували ініціативу щодо урізноманітнення заходів, які проводяться з ними поза межами їх камерних приміщень та збільшення їх тривалості.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту Європейського комітету з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – Європейський комітет) до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що засуджених до довічного позбавлення волі потрібно забезпечити різними видами діяльності поза межами камер (спорт, спілкування з іншими засудженими, навчання, робота, що потребує спеціальних навичок). Тривале позбавлення волі сприяє десоціалізації засуджених. Вони відчують себе невід’ємними від пенітенціарних установ та віддаленими від суспільства.

Тому, з метою забезпечення порядку організації дозвілля вищезазначеної категорії засуджених необхідно його урізноманітнити шляхом забезпечення різними видами діяльності поза межами камерних приміщень, а саме: обладнання майстерні, комп’ютерного класу, кімнати для виховної роботи та кімнати для відправлення релігійних обрядів.

Також групою НПМ встановлено, що на зовнішніх дверях камер для тримання засуджених до довічного позбавлення волі в установі розміщені поіменні карти з наданням інформації короткого опису кримінальних правопорушень, скоєних особами, які знаходяться в камерах.

Європейський комітет у пункті 52 доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона служить лише для стигматизації та ускладнення стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

У ході вивчення відповідної службової документації, групою НПМ встановлено некомплект персоналу в установі, а саме 16 % від штатної чисельності персоналу.

Слід зазначити, що у пункті 26 Сьомої Загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню вказано, що за неадекватного забезпечення кадрами підтримання безпеки і виконання режимних вимог роблять необхідною часту понаднормову роботу персоналу, яка призводить до стресових станів і швидкої втомлюваності (відомої як «вигорання»).

Все це, в свою чергу, призводить до синдрому постійної втоми та емоційного виснаження персоналу установи.

Також, Європейський комітет у своїх доповідях за результатами проведених візитів до України зазначив, що недостатня присутність персоналу була

спільною особливістю в усіх відвіданих колоніях. Наприклад, в одній із колоній один охоронець здійснював нагляд за ув'язненими у кількості ста осіб упродовж дня, іноді йому допомагали один або два інших працівника, які патрулювали різні житлові приміщення. Вночі та на вихідних не було постійної присутності персоналу у житловій частині колонії (невеликий патруль охоронців обходив територію кожні дві-три години).

За таких обставин Європейський комітет підкреслив, що низька укомплектованість персоналом зменшує можливості прямого контакту з ув'язненими, збільшує напругу між ув'язненими та персоналом, та сприяє використанню «днювальних» для здійснення контролю за ув'язненими. Європейський комітет закликає владу України без подальших затримок зробити кроки для перегляду комплектування персоналом пенітенціарних установ з метою забезпечення більшої присутності охоронців у житлових та робочих приміщеннях.

У доповіді Європейського комітету Уряду України за наслідками проведеного візиту до України 4 - 13 серпня 2020 року [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

Використання системи відеоспостереження в установах Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюється на підставі Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю).

З метою визначення місця, виду та кількості відеокамер, необхідних для обладнання об'єктів СІЗО з урахуванням їх функціонального призначення і технічних характеристик, у відповідності до вимог пункту 2 розділу VII Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю наказом начальника СІЗО утворюється комісія, за результатами роботи якої складається відповідний акт про встановлення відеокамер. В ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у порушення вищезазначених вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю робота у цьому напрямку належним чином не проводилася (комісія наказом начальника СІЗО не утворена, відповідний акт в установі відсутній).

Як наслідок, в порушення вимог пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю в установі не у повному обсязі обладнано відеокамерами: сходові клітини, службові та підсобні приміщення адміністративного будинку та прогулянкові дворики.

Зазначене призводитиме до відсутності фіксації випадків фізичного впливу або інших зловживань з боку персоналу установи та інших утримуваних осіб.

Абзацом 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» встановлено, що норма площі в камері для однієї взятої під варту особи не може бути меншою 2,5 м².

У пункті 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями вказано, що всі приміщення, якими користуються утримувані, особливо спальні, повинні відповідати мінімальній площі.

Однак, під час відвідування встановлено, що в окремих камерних приміщеннях установи зазначені вище вимоги не дотримуються.

Так, на момент відвідування СІЗО у камерному приміщенні № 511, де перебувало 13 ув'язнених жінок, площа камери складає 29,2 м², тобто, фактична площа на одну ув'язнену особу складала 2,2 м².

Також в ході відвідування встановлено факти переповнення більшості камерних приміщень корпусу № 5 установи.

Зокрема у камерному приміщенні № 514 утримувалось 14 осіб, при тому, що загальна площа цього камерного приміщення складала 24,9 м² та згідно Акту вимірювання житлової площі установи дане камерне приміщення розраховане на одночасне утримання 9 осіб. Фактична площа для однієї взятої під варту особи на день відвідування становила 1,8 м².

Аналогічні факти зафіксовано також в камерних приміщеннях №№ 503, 504, 505, 508, 509, 512, 515, 516, 517.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету [СРТ/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказане вище порушення ставало приводом до подання заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), зазначено про неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме відсутності особистої простору у камерних приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

Частиною 2 статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» визначено, що основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є роздільне тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту, передбачених статтею 8 зазначеного Закону.

Під час конфіденційного спілкування із особами, які утримуються в СІЗО, та вивченням камерних карток ув'язнених встановлено, що в камерах №№ 501, 513 осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки, утримуються разом із особами, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів.

У камерах №№ 503, 504, 508, 509 особи, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, утримуються разом із особами, які не перебували в місцях позбавлення волі.

Такий стан справ призводитиме до конфліктів серед утримуваних осіб та вчинення злочинів під час їх утримання в СІЗО.

Під час відвідування встановлено, що у порушення вимог пункту 3.2 Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 849/5 від 08.06.2012 (далі – Положення про організацію лазне-прального обслуговування), взяті під варту особи жіночої статі приймають душ лише один раз на тиждень.

В установі порушуються права ув'язнених на приватність, зокрема, в окремих камерах ліжка розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує ув'язненим особистого простору.

В поодиноких випадках (камери №№ 511, 517) туалети не обладнані дверцятами, у зв'язку із чим утримувані особи змушені їх завішувати речами для усамітнення, що може розцінюватися як поведження, що принижує людську гідність.

Разом з тим, у приміщеннях для миття лазні корпусних відділень № 4 та 5 установи встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), в частині недотримання права утримуваних осіб на приватність.

Зокрема, у зазначених приміщеннях відповідні шторки та душові перегородки, необхідні для усамітнення засуджених (ув'язнених), відсутні.

Статтею 8 КВК України передбачено, що засуджені мають право на оплачувану працю згідно із законодавством про працю. Дана норма стосується і тривалості робочого дня, який згідно вимог статті 50 Кодексу законів про працю України не може перевищувати 40 годин на тиждень.

У ході відвідування групою НППМ встановлено, що в установі окремі засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК України та пункту 4.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

Під час вивчення відповідної службової документації встановлено, що на повну ставку до оплачуваної праці в установі залучається 1 засуджений, залишений в установі для виконання робіт з господарського обслуговування,

на 0,5 ставки – 10 засуджених.

У ході опитування засуджених, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, встановлено, що у деяких засуджених протягом II кварталу 2024 року тривалість робочого дня складала близько 10 годин щодня (у деяких з них – включно з вихідними) та близько 70 годин на тиждень відповідно.

Враховуючи рівень ставок, передбачених строковими трудовими договорами, за якими ці засуджені залучалися до праці в установі, протягом II кварталу 2024 року тривалість їх робочого дня перевищувала цей показник в 1,4-3,5 рази.

Окрім цього, доплати за понаднормову працю таким засудженим не нараховувалися.

Відповідно до вимог підпункту 14 пункту 2 розділу II Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО), в усіх камерах (жилих приміщеннях), виробничих майстернях та інших приміщеннях, де перебувають ув'язнені і засуджені, вивіщується наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, міжрегіонального управління, а також регіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

У порушення зазначених вище вимог групою НПМ виявлено, що наочна інформація у гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування, відсутня.

Крім того, у порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО камери, жилі приміщення, бібліотека, кімната для виховної роботи, палати медичної частини (лікарняного закладу), карцери та коридори прогулянкових двориків установи не радіофіковані.

Таким чином, у порушення вимог правила 24.10 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП) засуджені та ув'язнені не мають можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо.

У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО та Норми забезпечення в установі відсутній клуб, що порушує права засуджених на гідні умови тримання.

Таким чином, порушується порядок організації дозвілля ув'язнених та засуджених в установі.

Підпунктом 9 пункту 3 розділу VII ПВР СІЗО передбачено, що кореспонденцію ув'язнені та засуджені у незапечатаному вигляді кладуть у поштові скриньки, які вивіщуються перед прогулянковими двориками та на території відділення, де розміщуються засуджені, які залишені в установі для

роботи з господарського обслуговування. Кореспонденцію щодня виймає з поштових скриньок персонал СІЗО.

Однак, під час відвідування установи встановлено, що відповідні поштові скриньки для відправлення листів засуджених перед прогулянковими двориками на території всієї установи відсутні.

Зазначене також суперечить вимогам правила 24.1 ЄПП, згідно з яким ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, по телефону або в інші способи спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій.

У порушення вимог правила 22.5 ЄПП та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норма забезпечення), шість приміщень збірного відділення, у якому тимчасово перебувають особи, узяті під варту, коридор та чотири житлових приміщення гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування, приміщення для одягання у лазне-пральному комплексі (далі – ЛПК), а також камери №№ 402, 409, 321 та 301 не забезпечені баками для питної води ємністю 15 л. з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом.

Таким чином, особи, які перебувають у цих приміщеннях, не мають постійного доступу до питної води.

Прогулянкові дворики №№ 1-5 режимного корпусу № 4 не обладнані достатнім укриттям від атмосферних опадів, що не відповідає вимогам підпункту 3 пункту 2 розділу III ПВР СІЗО.

Крім того, у порушення вимог пункту 4 розділу IV ПВР СІЗО з боку адміністрації установи відсутній контроль за процесом забезпечення ув'язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами СІЗО.

Так, наказом начальника СІЗО особа з числа персоналу СІЗО, відповідальна за видачу продуктів харчування ув'язненим та засудженим, які відправляються за межі СІЗО для участі в кримінальному провадженні, не визначена, а «Журнал обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим перед відправленням за межі СІЗО» в установі відсутній.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що незабезпечення ув'язнених (засуджених) продуктами харчування є порушення вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12)).

Під час вивчення стану обладнання ЛПК установи встановлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

Так, в пральні ЛПК відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням та відсутні деякі приміщення, передбачені Положенням про організацію лазне-прального обслуговування, а саме:

приміщення для приймання брудної білизни, кімната персоналу пральні, душова для працівників та туалет для працівників.

У ході спілкування з працівниками установи встановлено, що наявна у лазні СІЗО перукарня не працює близько двох років у зв'язку з відсутністю працівника, який має відповідну підготовку.

У пральні приміщення для прання білизни, приміщення для сушіння та прасування білизни перебувають у неналежному санітарно-гігієнічному стані та потребують проведення ремонтних робіт.

У порушення вимог Додатку 8 Положення про організацію лазне-прального обслуговування в установі відсутній «Журнал дезінфекції (дезінсекції) одягу та постільних речей в дезінфекційних камерах установи».

Разом з тим, в ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у відповідності до вимог пункту 3.19.5. розділу III Положення про організацію лазне-прального обслуговування в ЛПК установи для проведення дезінфекції (дезінсекції) верхнього одягу та постільних речей (подушки, матраци, ковдри) наявна комбінована дезінфекційна камера. Проте, внаслідок відсутності контролю за організацією дезкамерної обробки з боку посадових осіб установи зазначена дезінфекційна камера протягом півроку не використовується.

Вищевикладене порушує санітарно-гігієнічні норми та може призвести до поширення інфекційних захворювань.

У порушення вимог Додатку 10 Положення про організацію лазне-прального обслуговування в ЛПК установи відсутній «Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці».

Під час відвідування установи встановлено, що у порушення вимог постанови Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 527, адміністрацією СІЗО не всі ув'язнені забезпечені у повному обсязі одягом та взуттям за сезоном.

Як наслідок, до групи НПМ зі скаргами звернулася ув'язнена, яка не була забезпечена одягом та взуттям за сезоном. Також, це є порушенням вимог пункту 20.1. ЄПП, де зазначено, що ув'язнені, які не мають власного прийняттого одягу, мають забезпечуватися одягом, який відповідає клімату.

У порушення вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 (далі – Порядок забезпечення речовим майном та норм належності речового майна), не всі утримувані особи в установі забезпечені речовим майном у повному обсязі.

Так, під час відвідування камерного приміщення № 321 встановлено, що у одного з ув'язнених подушка ватяна перебуває у незадовільному стані та потребує заміни.

Під час відвідування режимних корпусів установи представниками групи НПМ встановлено, що у порушення вимог Норм забезпечення у камерному приміщенні № 402, де тримаються неповнолітні, відсутні унітаз та змивний бачок, а також полиця настінна для туалетних речей.

Під час відвідування камерних приміщень №№ 409, 403 та 321, приміщень збірного відділення установи, встановлено порушення умов тримання ув'язнених аналогічного характеру.

Окрім цього, встановлено порушення вимог Норм забезпечення та ПВР СІЗО, у частині якості обладнання камер, рівня їх освітлення та санітарно-гігієнічного стану, а також наявності необхідних приміщень.

Так, при відвідуванні камер №№ 402 та 321 встановлено їх незадовільний санітарно-гігієнічний стан та необхідність проведення ремонтних робіт.

У камерних приміщеннях №№ 409, 403 та 321 встановлено порушення вимог підпункту 1 пункту 2 розділу III ПВР СІЗО та статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у зазначених камерних приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує утримуваним особам права на приватність та порушує правило 18.1 ЄПП (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць).

До групи НППМ зі скаргами на «пасивне куріння» звернулися п'ять жінок камерного приміщення № 511.

Слід зазначити, що викладене вище ставало приводом до подання заяв до Європейського суду з прав людини.

Так, у справі «Костюченко та інші проти України» (CASE OF KOSTYUCHENKO AND OTHERS v. UKRAINE), йдеться про неналежні умови тримання під вартою, у тому числі щодо «пасивного куріння», а також відсутність в утримуваних осіб ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що мало місце порушення вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати заявникам значних сум коштів в якості моральної компенсації.

У деяких камерних приміщеннях СІЗО встановлено надмірну заграбованість вікон та неналежний рівень штучного освітлення.

Так, у камерних приміщеннях №№ 402, 409, 403 та 321 показник загального освітлення складав від 38 до 72 lux при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 lux.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

У відповідності до вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю сигналізаційна система виклику

застосовується для надання можливості особам, узятим під варту, та засудженим здійснити виклик персоналу і складається із кнопок, які встановлюються у камерних приміщеннях, та індикаційної панелі, що відображає інформацію про стан кнопок.

У порушення вимог вищезазначеної норми Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, а також вимог правила 18.2 ЄПП, всі камери шести корпусних відділень установи сигналізаційною системою виклику, яка дозволяє засудженим та ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом, не обладнані.

Відсутність сигналізаційної системи виклику позбавляє можливості утримуваних осіб повідомляти персоналу установи у разі виникнення позаштатних ситуацій.

Під час відвідування установи групою НПМ виявлено, що укриття для захисту засуджених в особливий період відсутнє, що є порушенням вимог частини 4 статті 32 Кодексу цивільного захисту України та Вимог щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579.

Таким чином, засуджені та ув'язнені установи піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними, відповідно, у гуртожитках та режимних корпусах під час повітряної тривоги, обумовленої актами військової агресії проти України.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки в Україні), що може привести до ураження електричним струмом засуджених або ув'язнених, персоналу установи та становить загрозу для їх життя і здоров'я, а також може призвести до виникнення пожеж або задимлень в установі.

У відповідності до вимог пункту 2 розділу III Правил пожежної безпеки в Україні в установі дерев'яні елементи горищних покриттів (крокви, лати) будівель повинні оброблятися засобами вогнезахисту, які забезпечують відповідну вогнезахисну ефективність. Не менше одного разу на рік комісією установи має здійснюватися перевірка стану вогнезахисного покриття (просочення), за результатами якої складається акт перевірки технічного стану вогнезахисного покриття (просочення).

У ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні робота у цьому напрямку не проводилася протягом щонайменше останніх 10-ти років.

Крім того, відповідальна за утримання вогнезахисного покриття особа наказом керівника установи не призначена.

У порушення вимог підпункту 3.11 пункту 3 розділу V Правил пожежної безпеки в Україні пожежні щити в установі належним чином не укомплектовані (відсутні в достатній кількості: вогнегасники, ящик із піском, гаки та сокири тощо).

У порушення вимог Додатку 7 Положення про організацію лазне-прального обслуговування у корпусному відділенні № 6 установи відсутня визначена службова документація, зокрема, «Книга обліку видачі мила, миття в лазні та заміни білизни». У корпусному відділенні № 5 зазначена книга внаслідок відсутності належного контролю за діяльністю ЛПК з боку адміністрації установи протягом 2023-2024 років ведеться з порушеннями вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування, зокрема, у відповідних графах цієї книги підписи осіб, які отримали (видали) мило, відсутні.

Вищевикладене може сприяти зловживанням з боку адміністрації установи при використанні та списанні миючих засобів, а незабезпечення милом призводитиме до порушення гігієнічних норм та розвитку захворювань.

Під час конфіденційного спілкування із засудженими до довічного позбавлення волі встановлено, що деякі із них не отримують правничої допомоги від Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Відповідно до пункту 2 статті 8 КВК України засудженому гарантується право на правничу допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) із захисником (захисниками) у кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), юристом (юристами).

Згідно із статтею 3 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», право на безоплатну правничу допомогу – гарантовано Конституцією України можливість громадянина України, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу у випадках, передбачених цим Законом.

Так, засуджений К. під час конфіденційного спілкування повідомив, що він та адміністрація СІЗО неодноразово зверталися до Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги, однак, їх звернення залишилися без уваги.

Засуджений ознайомлений із можливістю конфіденційного фіксування групою НПМ подібної інформації і подальшого реагування на неї, однак наполягав на тому, щоб питання про ненадання йому безоплатної правничої допомоги розглядалося публічно.

У відповідності до вимог підпункту 4 пункту 2 розділу VI ПВР СІЗО молодші інспектори чергової зміни, які приймають передачі, повинні бути одягнені у білі халати, мати в санітарних книжках відмітку про проходження медичного огляду, дотримуватися правил гігієни і санітарії.

Однак, під час відвідування установи встановлено, що молодший інспектор чергової зміни сержант внутрішньої служби Сорокіна Н.І., яка здійснювала

прийом передач, не була забезпечена білим халатом, а під час огляду її санітарної книжки встановлено, що вона черговий медичний огляд у травні 2024 року не проходила.

У порушення вимог підпункту 9 пункту 2 розділу IX ПВР СІЗО та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» до роботи з господарського обслуговування в установі залучаються особи, які своєчасно не пройшли необхідного медичного обстеження, що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань на території установи.

Так, під час відвідування установи виявлено п'ятьох засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування, у яких відповідні медичні книжки відсутні.

Наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети) належним чином не пронумеровані, і у випадку застосування фізичної сили працівником, який використовує зазначені спецзасоби, ідентифікувати його буде неможливо.

За результатами опрацювання спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році», Міністерством юстиції України поінформовано Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, серед іншого, про те, що приміщення в підпорядкованих установах забезпечені меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення у відповідності до вимог Норм забезпечення, а забезпечення засуджених речовим майном здійснюється у відповідності до вимог Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна. У той же час, як свідчить вищезазначене, ця інформація не відповідає дійсності.

Також за результатами відвідування установи не знайшла свого підтвердження інформація Міністерства юстиції України щодо забезпечення належної організації лазне-прального обслуговування засуджених та ув'язнених у відповідності до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

Крім того, у вищезазначеній відповіді Міністерством юстиції України зазначено, що в підпорядкованих установах право засуджених на працю та захист від експлуатації забезпечується у відповідності до вимог чинного законодавства. Проте, як свідчить вищевикладена інформація, це твердження також не відповідає дійсності.

На підставі вищевикладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання

і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення та недопущення у подальшому порушень, виявлених у діяльності державної установи «Миколаївський слідчий ізолятор», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи та розробити план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому, копію якого направити Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

1.2. Розробити нормативно-правові акти щодо заборони використання поіменних карт з наданням інформації короткого опису кримінальних правопорушень засуджених до довічного позбавлення волі.

1.3. Розглянути питання загального некомплекту персоналу в установі, визначити причини і умови його наявності та вжити заходів щодо комплектування вакантних посад.

1.4. Вжити заходів щодо обладнання та використання системи відеоспостереження в установі у відповідності до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

1.5. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого (ув'язненого) згідно вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини.

1.6. Вжити заходів щодо роздільного тримання різних категорій засуджених та осіб, узятих під варту, у відповідності до вимог національного законодавства.

1.7. Вжити заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених (ув'язнених) на приватність та особистий простір.

1.8. Забезпечити дотримання вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених.

1.9. Забезпечити розміщення відсутньої у гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування установи, відповідної наочної інформації, яка передбачена пунктом 6 розділу II Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5.

1.10. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень в частині забезпечення засудженим та ув'язненим можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події за допомогою радіоапаратури.

1.11. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень в частині організації дозвілля ув'язнених та засуджених.

1.12. Вжити заходів щодо обладнання перед прогулянковими двориками установи поштових скриньок для відправлення листів засудженими.

1.13. Забезпечити постійний доступ засуджених та ув'язнених до чистої

питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

1.14. Вжити заходів щодо обладнання у прогулянкових двориках №№ 1-5 режимного корпусу № 4 укриття від атмосферних опадів.

1.15. Встановити постійний контроль за порядком видачі продуктів харчування ув'язненим та засудженим, які відправляються за межі СІЗО для участі в кримінальному провадженні. Забезпечити ведення в установі «Журналу обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим перед відправленням за межі СІЗО».

1.16. Обладнання приміщень та діяльність ЛПК установи привести у відповідність до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

1.17. Вжити заходів щодо невідкладного забезпечення засуджених (ув'язнених) в установі у повному обсязі одягом та взуттям за сезоном.

1.18. Вжити заходів щодо невідкладного забезпечення речовим майном засуджених (ув'язнених) у відповідності до вимог Норм забезпечення та Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна.

1.19. Привести у відповідність до вимог чинного законодавства та міжнародних стандартів умови тримання засуджених та ув'язнених у камерних приміщеннях установи.

1.20. Забезпечити роздільне тримання ув'язнених-курців від некурящих осіб з метою захисту здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, від шкідливих наслідків пасивного паління.

1.21. Забезпечити належний рівень природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях установи.

1.22. Обладнання та використання сигналізаційної системи виклику в установі привести у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю.

1.23. Вжити заходів щодо обладнання у відповідності до вимог чинного законодавства укриття в установі.

1.24. Вжити заходів щодо усунення та недопущення у подальшому виявлених в установі порушень вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

1.25. Поновити контроль за обліком видачі мила, миттям в лазні та заміною білизни в приміщеннях ЛПК та інших приміщеннях установи.

1.26. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень правил гігієни і санітарії під час приймання передач, а також під час залучення до роботи засуджених на відповідних об'єктах установи.

1.27. Вжити заходів щодо невідкладного укомплектування аптечки (сумки) для надання медичної допомоги в ЛПК установи.

1.28. Забезпечити нанесення маркування на наявні в установі спецзасоби (захисні шоломи та бронежилети).

1.29. Вжити заходів щодо забезпечення засуджених до довічного позбавлення волі різними видами діяльності поза межами їх камер.

1.30. Налагодити взаємодію з Південним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги щодо покращення роботи з надання правової допомоги засудженим.

1.31. Під час щоденних інструктажів чергової зміни увагу працівників установи звертати на гуманне ставлення до засуджених та ув'язнених.

2. Провести службове розслідування щодо виявлених випадків надання Уповноваженому недостовірної інформації Міністерством юстиції України за результатами опрацювання ним спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році».

3. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Миколаївський слідчий ізолятор» на 26 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ